

FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR LINGVISTICE PRIN ELEMENTE DE DIALECTOLOGIE

Viorica POPA,

conferențiar universitar, doctor în filologie

(Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova)

1

Glotodidactica, Anul III, vol. 1, 2012

Abstract

The present article aims at highlighting the fact that teaching/learning regionalisms, as a unit of content, in Romanian language and literature, in the context of modernizing pre-university education according to European standards and to the focus on competences/subcompetences emphasizes their artistic value, their educational valences in view of national conscience development. It is asserted that school textbooks worked out in correspondence with the new didactic concept should develop competences typical of the subject through interactive didactic strategies.

Keywords: *regionalisms, pre-university studies, European standards, competences/subcompetences, interactive didactic strategies.*

Rezumat

Articolul are ca intenție a sublinia faptul că predarea-învățarea regionalismelor, ca unitate de conținut, la disciplina limba și literatura română, în contextul modernizării învățământului preuniversitar, la standarde europene, și imediat, la centrarea pe competențe/subcompetențe pune accentul pe valoarea lor artistică, pe valențele lor educative în vederea formării conștiinței naționale. Se afirmă că manualele școlare, elaborate în corespundere cu noua concepție didactică, ar trebui să formeze/dezvolte competențe specifice ale disciplinei prin strategii didactice interactive.

Cuvinte-cheie: *regionalisme, învățământ preuniversitar, standarde europene, competențe/subcompetențe, strategii didactice interactive.*

Pedagogul secolului al XXI-lea trebuie să fie o personalitate moral etică, spirituală cu o competență și intuiție intelectuală sensibilizată¹. Competența susținută de factori extrinseci și intrinseci, determinativi pentru conduita umană este o condiție „asiguratoare” (S. Marcus) pentru realizarea activității didactice eficiente și performante.

Într-un asemenea cadru, și „Curriculum la limba și literatura română” trebuie să reprezinte un concept integrator al disciplinei, redimensionat pe un parcurs didactic modern și sistematic, după cum specifică și autorii noii metodologii curriculare².

Formarea competențelor prin studiul limbii și literaturii române implică revizuirea demersului instructiv-educativ, mai cu seamă a proiectării activității. Proiectarea, recomandă autorii noului curriculum, trebuie regândită astfel încât cel care o face să nu aibă obsesia unei lecții, ci să vadă holistic, global procesul de formare a competenței specifice și a subcompetenței pentru această clasă, angajând unitățile de conținut adecvate.

Proiectarea didactică de lungă durată presupune, prin urmare, corelarea competenței specifice, a subcompetenței, a unității de conținut, a activității de învățare și evaluare.

Centrat pe competențele-cheie și transdisciplinare, studiul integrat al limbii și literaturii române urmărește „formarea și dezvoltarea *competențelor de comunicare/lingvistice*, conjugate organic și cu formarea *competențelor lecturale* și *valorice*, fără a ignora însă și competențele cognitive, metodologice (inerente oricărui studiu riguros, sistemic, organizat) și competențele sociale de neconceput în afara celor de comunicare”³.

În cele ce urmează, ne vom referi la câteva situații didactice (propuse în manualele școlare) în care profesorul are, alături de conținutul curricular – regionalismele –, de format competența de comunicare în limba română și anume competențele de utilizare adecvată a terminologiei specifice disciplinelor de învățământ, de percepere și asimilare a noi unități de vocabular, de receptare a anumitor valențe ale frumosului artistic din operele literare studiate, precum și competența de învățare/de a învăța să înveți, adică competențele de a dobândi, produce și asimila noi cunoștințe și deprinderi, de a le utiliza în diverse situații de comunicare prin normele limbii literare, de a planifica, organiza și monitoriza învățarea limbii (individual, în perechi, în grup), de a organiza lectura ca proces de cunoaștere a anumitor valori ale literaturii și culturii române⁴:

Nr. d/o	Competența specifică	Subcompetența	Clasa	Unitatea de învățare / lecția	Continuturi		Texte	Activități de învățare (Exerciții)	Activități de evaluare
					Limbă	Literatură			
1.	Organizarea/ desfășurarea/ utilizarea diverselor strategii de învățare autonomă a limbii, prin observare directă și exercersare	I.1. Utilizarea dicționarului (explicativ școlar, de sinonime, de antonime, de neologisme, de expresii și locuțiuni, de paronime) în sensurile cuvintelor necunoscute și a nuanțelor de sens	V, p. 17	Cuvântul și textul	Lectura interogativă/ lumea cuvântului	O familie de Tudor Arghezi	– Scrieți forma literară a cuvintelor subliniate în exemple: să vis, să-ți mai pus o întrebare, îngrijat, un te daci. – Scrieți forma literară a cuvintelor: vro, dincoară, tălhar, scortum, zaratic, băiat, pânză, împedică, înrăi, șchiavol, malta, amu, fantușag, oloi, a nimeri, să puiș. – Arătați ce sens au următoarele construcții și urmăriți-le în textul capitolului: a-și a-lăsa la rîmă bună, a o lăsa moartă-n răpușoi, să se ducă la cul, a-i a-mână mână.		
			V, p. 87	Autor. Narator. Personaj.	Observarea textului	Observarea textului	Amintiri din copilărie de Ion Creangă	– Indicați corespondentul literar al cuvintelor și înburărilor de mai jos: ogradă, înidă oleacă, mătă, mata, ufernică, samă, sară, cană, a picura, a se sălbatăci, cătând, înid, înid, până s-a frezi, o să-ți ploaia.	
		I.2. Relevarea elementelor de limbă în textul artistic și în textul publicistic	V, p. 54	Narațiunea	Observarea textului	Balada celor cinci motinași de Ion Druță	– Indicați forma literară a următoarelor cuvinte din textul schitei Vizită ... de I. L. Caragiale: pristină, atempie, cătră, uge, fotel, descalică, înid, (na) vîn, (ca)		

V, p. 157	Portretul	Observarea textului	<i>Romanul scurt Mihai-Voiculescu Viteazul Nicolae Bălcescu</i> <i>Prădăca cel voinic și marea de aur de Petre Ispinescu</i>	Indicați forma literară a cuvintelor : <i>fetișie, imbrășugat, peptul, tuților, să-ți piară, a prieteni.</i>
V, p. 177	Basmul			Indicați forma literară a următoarelor cuvinte din text: <i>mă piară, să piară, să crează, să îngheț, să urză, să fie, umere, gemuschii, trențeros, palaturi, p-acolo, d-aici, cetit, lighion, cellait.</i>
V, p. 193	Legenda	Observarea textului/ Vocabular	<i>Dragoș-Vodă</i> (legendă populară)	Indicați forma literară a următoarelor cuvinte din text: <i>sălbatec, cam, p-aici, să ucigă.</i>
V, p. 219	Smoava	Observarea textului/ Vocabular	<i>Eciorul și pițală</i> (Satire populare)	Scrieți în caiete forma literară a următoarelor cuvinte: <i>asta, hodi-mă-să-ici, mulțămim.</i>
VII, p. 124	Poemul erotic		<i>Dam, căpitan de plai de Vasile Alecsandri</i>	Cuvinte recunoscute: <i>Glosar - moșunoi, - oais (reg.).</i>
VII, p. 157	Nuvela		<i>Dăfînul</i> de <i>George Menunc</i>	Cuvinte recunoscute: <i>Glosar - izbăit, -s (reg.).</i>
VII, p. 188	Romanul		<i>Neamul</i> <i>șimărăștilor</i> de <i>Mihail Sadoveanu</i>	Citii textul și explicați cu ajutorul dicționarului sau al trimiterilor la subsol sensul cuvintelor recunoscute: <i>Glosar - arcam, -s (reg.), tușinat (reg.), sirep, -i variantă: sireap (reg.), colbac, -s sau -suri (reg.), bantal, -i (reg.).</i>
VIII, p.	Genul	Studii textului	<i>Consul</i> <i>Leonida</i>	Scrieți varianta literară

2.	2. Explicarea funcționării sistemului fonetic, lexical gramatical al limbii române	2.1. Comentarea mărcilor stilistice ale unităților de limbă în textul literar studiat	V, p. 95	Autor. Narator. Personaj.	Redactarea rezumatului	Test de evaluare	Iarna de Vasile Alecsandri	Amintiri din copilăria de Ion Creangă	- Citiți și comentați regionalismele și formele de limbă vorbită din următorul fragment... !!! În rezumat, spre deosebire de textul de bază, nu se folosesc cuvinte și expresii din limba vorbită, regionalisme.	Arată care este varianta modernă a cuvântului <i>impregnat</i> .
163	dramatic		IX, p. 27	Omul în raport cu natura, universul	Lectura interogativă/ lumea cuvântului	Lectura interogativă/ lumea cuvântului	Miorița	Istoria unui galbăn de Vasile Alecsandri	- Ortografiați, în conformitate cu normele actuale, cuvintele de mai jos: galbăn, douăsprezece, obicinușit, fildăș, mezel, ferul, fân, jălț, călămări, trni, assemis, înălțată a viden, a sedămoli, dinicarea, noblă, a simță, monedă, epokă, soțiatate, deșite, a giuca, a găci, a agăunge, a săli, gâlbăcie.	corectă a cuvintelor și enunțurilor: pus (sa) mâna, o descliz, fim (minte), cocorană, revoluția, (ai zis) ferți, volintiri, s-a sifrar zilele-n sac, simțiri, a făcut carmeni chef, bunăoară, apă.
IX, p. 27	Omul în raport cu natura, universul		IX, p. 160	Scena din viața de ieri și de azi	Lectura interogativă/ lumea cuvântului	Lectura interogativă/ lumea cuvântului	Miorița	Istoria unui galbăn de Vasile Alecsandri	- Ortografiați, în conformitate cu normele actuale, cuvintele de mai jos: galbăn, douăsprezece, obicinușit, fildăș, mezel, ferul, fân, jălț, călămări, trni, assemis, înălțată a viden, a sedămoli, dinicarea, noblă, a simță, monedă, epokă, soțiatate, deșite, a giuca, a găci, a agăunge, a săli, gâlbăcie.	corectă a cuvintelor și enunțurilor: pus (sa) mâna, o descliz, fim (minte), cocorană, revoluția, (ai zis) ferți, volintiri, s-a sifrar zilele-n sac, simțiri, a făcut carmeni chef, bunăoară, apă.
IX, p. 160	Scena din viața de ieri și de azi		V, p. 95	Autor. Narator. Personaj.	Redactarea rezumatului	Test de evaluare	Iarna de Vasile Alecsandri	Amintiri din copilăria de Ion Creangă	- Citiți și comentați regionalismele și formele de limbă vorbită din următorul fragment... !!! În rezumat, spre deosebire de textul de bază, nu se folosesc cuvinte și expresii din limba vorbită, regionalisme.	Arată care este varianta modernă a cuvântului <i>impregnat</i> .
V, p. 95	Autor. Narator. Personaj.	2.1. Comentarea mărcilor stilistice ale unităților de limbă în textul literar studiat	VI, p. 139	Despre poezie	Lectura interogativă/ lumea cuvântului	Test de evaluare	Iarna de Vasile Alecsandri	Amintiri din copilăria de Ion Creangă	- Citiți și comentați regionalismele și formele de limbă vorbită din următorul fragment... !!! În rezumat, spre deosebire de textul de bază, nu se folosesc cuvinte și expresii din limba vorbită, regionalisme.	Arată care este varianta modernă a cuvântului <i>impregnat</i> .
VI, p. 139	Despre poezie									

							<p>– Identifică și copiază sintagmele care conțin pronume demonstrative (asta, ista). Comentează forma acestora.</p> <p>– Extrage din text cuvintele marcate cu asterisc (*) și scrie alăturat varianta lor literară.</p> <p>Motivează utilizarea de către scriitor a acestor forme (<i>desăvîșită, surșă, de amia, fi-l icoș, istă</i>).</p>
							<p>– Care sunt formele literare actuale ale cuvintelor și formelor gramaticale? <i>estindu-le, grațiat pînă, să ne spuie.</i></p>
							<p>– Citiți următoarele liste de cuvinte;</p> <p>– În ce zonă se utilizează regionalismele din textul lui Ion Creangă.</p> <p>– Subliniați regionalismele din textul următor;</p> <p>– Indicați forma literară a cuvintelor subliniate. Se folosesc în zona în care locuiești alte cuvinte pentru a desemna aceleași legume? Numiți-le.</p> <p>!!! Regionalismele lexicale sunt cuvinte folosite numai în anumite zone ale țării.</p> <p>!!! În text apar pronunții</p>
VI, p. 228	Despre mamă	Funcțiile sintactice ale pronumelui		Amintiri din copilărie (fragment) de Ion Creangă	Limba noastră de Alexe Mateevici	Studiul textului/ intrare în temă	Amintiri din copilărie de Ion Creangă
VII, p. 18	Oda și inmul					Regionalismele	
3.	Operationalizarea terminologiei lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut						
3.1.	Aplicarea terminologiei lingvistice și literare studiate în procesul de analiză a textului						
V, p.	Dialogul					Observare	Verifică de I. L.

116	VI, p. 18	Locurile copilăriei			Să receptăm textul	Caragiale <i>Descoperind zăul ... de Fănuș Neagu</i>	regionale	<p>– Scrie în caiet după modelul propus, cuvintele cu același sens și arată care dintre acestea sunt regionalisme.</p> <p>!!! În text sunt utilizate cuvinte specifice pentru vorbitori din Delta Dunării</p> <p>!!! Vorbirea dialectală – o variantă de dialect sau grai cu norme certe pentru rostire, lexic, forme și structuri gramaticale. Pe întreg arealul de răspândire, limba română funcționează prin dialecte dacoromân, aromân, megleromân și istroromân. Dialectul dacoromân, pe care îl vorbim și noi, cunoaște câteva subdialecte și graiuri: moldovean, muntean, bănățean, crișean, masamureșean; graiurile din Transilvania și cele din medii aloligve.</p> <p>– Examinați harta cuvântului <i>tâmpilar</i> din atlasul lingvistic.</p> <p>Remarcați:</p> <p>– câte cuvinte se utilizează pentru a</p>	
	X<XII, p. 80	Istoria limbii literare	Limba națională și limba literară						

4.	4. Valorificarea mijloacelor expresive ale limbii române literare, în diferite situații de comunicare orală și scrisă	4.1. Valorificarea potențialului expresiv al părților de vorbire (substantiv, adjectiv, pronume) în textul produs (scris/oral)	V, p. 87	Autor. Narator. Personaj.	Regionalismele	Amintiri din copilărie de Ion Creangă	desemna aceeași persoană; - specificul de restire a aceluiași cuvânt în diferite teritorii. - formele de plural ale substantivului.	
			VI, p. 22	Locurile copilăriei	Lectură suplimentară	Discepută rătăcită de Fănuș Neagu	!!! Prin folosirea unor cuvinte specifice anumitor regiuni scriitorul realizează culoarea locală.	
							Citește și alte povestiri din cartea „Zeulilor” de Fănuș Neagu. ??? Selectați cuvintele specifice vorbitorilor din Delta Dunării. Alcătuiți cu ele un glosar.	

E lesne de observat că proiectarea dată îmbină conținuturile și activitățile propuse în manualele editate anterior și dimensiunile procesului de instruire ce vizează competențele specifice, subcompetențele, unitățile de învățare, activitățile de învățare și evaluare.

Să se observe:

- în clasa V, studiul lingvistic debutează cu formarea competenței „Organizarea/desfășurarea/utilizarea diverselor strategii de învățare autonomă a limbii, prin observare directă și exersare” ca în demersul didactic de mai târziu să se insiste pe dezvoltarea competenței „Operaționalizarea terminologiei lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut”;

- în clasa a VI-a, perspectivele de interpretare se complică, astfel, profesorul formând la elevi și competența „Valorificarea mijloacelor expresive ale limbii române literare, în diferite situații de comunicare orală și scrisă”;

- în clasa a VII-a, a VIII-a, a IX-a, se dezvoltă, în special, competența „Organizarea/desfășurarea/utilizarea diverselor strategii de învățare autonomă a limbii, prin observare directă și exersare”;

- în clasa a X-a – a XII-a, prin dezvoltarea competenței „Operaționalizarea terminologiei lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut”, elevilor li se propun unități de învățare ce țin de domeniul științific al dialectologiei: vorbirea dialectală, harta cuvântului, specificul de rostire a aceluiași cuvânt etc.

De reținut că elemente de dialectologie, în studiul limbii și literaturii române, se înregistrează și în manualele:

1) pentru clasele primare:

a) „Limba română”, manual pentru clasa a IV-a (autori: Zinaida Galben-Panciu, Tatiana Neculce, Margareta Negură, Ion Negură):

- în baza fragmentului din „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă, elevilor li se propune să indice forma literară a cuvintelor întâlnite în text: *a învăli, să ieie, blăstămat, bășică, hămisiți, spărieți, a zurăi, răbejiți, iștilalți*. Mai mult: ei trebuie să observe că *Ion Creangă folosește o limbă populară și regională (vorbită în zona Moldovei)*;

- în baza textului „Fuga cu mingea” de Marin Sorescu, se propune exercițiul de identificare a formei literare a următoarelor cuvinte: *astea, ăsta*;

b) „Limba română”, manual pentru clasa a IV-a (autori: Tatiana Cartaleanu, Mircea Ciobanu, Olga Cosovan, Silvia Cotelea):

- în baza textului „Fata babei și fata moșneagului” de Ion Creangă, elevilor li se atrage atenția la câteva forme (ortografice și gramaticale) populare și regionale care azi – în variantă literară – se scriu și se pronunță altfel decât în textul lui Ion Creangă: *mânelor* (corect: *mâinilor*), *nime* (corect:

nimeni), *sară* (corect: *seară*), *a vre* (corect: *a vrea*), *s-o ieie* (corect: *s-o ia*), *își ie* (corect: *își ia*) ș. a.;

- în baza altor texte la compartimentul „Cuvintele textului” se recomandă elevilor să *citească sensul cuvintelor și să urmărească utilizarea lor în text*: de exemplu, *a (se) slomni, se uscă, a buși, nandralău* etc.

2) pentru școlile cu predare în limba rusă:

a) „Limba și literatura română”, manual pentru clasa a VIII-a (autori: Liliana Nicolaescu-Onufrei, Dorin Onofrei, Alexandru Gherman):

- la modulul „Spectacolul lumii – o veșnică școală”, unitatea de conținut „De-ale lui Păcală”, în baza textului „Păcală și Boierul”, la compartimentul „Cuvintele textului”, în „Nota bene” se scrie: *a se hodini = a se odihni, ista = acesta, acolea = acolo, Până ce-a veni = până ce va veni*;

- la modulul „Copilăria – o vârstă perenă”, unitatea de conținut „Ia am fost și eu în lumea asta”, în baza fragmentului „La scădat” (din „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă), la compartimentul „Cuvintele textului”, în „Nota bene” se scrie: *trebi = treburi, vro = vreo, îmi ie = îmi ia, vom ave = vom avea, ș-o ieu = și-o iau, cu bineșorul = cu bineșorul, să-mi deie = să-mi dea, blândețe = blândețe*;

- la modulul „Natura e mai presus de orice învățătură”, unitatea de conținut „Tablouri de iarnă”, în baza textului „Iarna” de Vasile Alecsandri, la compartimentul „Cuvintele textului”, în „Nota bene” se scrie: *fulgii zbor = fulgii zboară, zale = za, a dismierda = a dezmierda, împregiur = împrejur*;

- la modulul „Natura e mai presus de orice învățătură”, unitatea de conținut „De vorbă cu natura”, în baza textului „Revedere” de Mihai Eminescu, la compartimentul „Cuvintele textului”, în „Nota bene” se scrie: *multă vreme au trecut = multă vreme a trecut, am îmblat = am umblat, împlîndu-și = umplându-și* etc.

O problemă mai puțin reliefată în manualele școlare este cea legată de activitățile de evaluare a conținutului de învățare: regionalismele. Încercăm să justificăm acest lucru prin faptul că profesorul are menirea de a impune norma limbii literare și de a atenționa asupra variantelor regionale, care, evident, trebuie evitate atunci când elevul utilizează limba literară. În același context, însă ne întrebăm cum vom dezvolta competența „Valorificarea mijloacelor expresive ale limbii române literare, în diferite situații de comunicare orală și scrisă”, dacă nu vom analiza/explica elevilor că utilizarea elementelor regionale în operele literare are un scop stilistic: realizarea „culorii” locale. Manualele școlare însă (de exemplu, Hadârcă, Maria, Dabija, Nicolae, Bolduratu, Sofia, „Limba și literatura română”, manual pentru clasa a VI-a, Chișinău, Editura Litera Educațional, 2006, p. 22) prin aria „lectura suplimentară”, care propune „citește și alte povestiri...” (evident fără a indica ce să se observe sau să se analizeze în textele lecturate) cu siguranță nu vor dezvolta competența sus-numită.

Remarcăm, astfel, că actualele intenții ale autorilor de curriculum de a utiliza metode interactive de lucru impun și autorilor de noi manuale să ia în considerație că o cunoaștere teoretică înseamnă aplicare, utilizare, identificare și rezolvare de probleme; că o învățare teoretică, abstractă, disociată de formarea capacității de a acționa și de a aplica, nu este suficientă pentru a produce o veritabilă asimilare de cunoștințe; că extensiunea utilizării metodelor bazate pe acțiunea practic-aplicativă indică un însemnat potențial pedagogic, potențial care se cuvine a fi din plin valorificat⁵. Propunem câteva metode⁶ de lucru ce ar putea contribui la dezvoltarea competențelor specifice la disciplina „Limba și literatura română”, prin materia lingvistică *regionalismele*:

– tehnica *fotolimbajului* (membrii unui grup sunt invitați să aleagă una sau mai multe fotografii dintr-un lot de cincizeci până la o sută, apoi prezentând fotografiile pe care le-au ales să-și expună opiniile cu privire la un anumit subiect): profesorul propune un set de imagini cu obiecte de uz casnic/acțiuni desfășurate de oameni și formulează următoarele însărcinări: *Numiți obiectele, acțiunile reprezentate în imagini. Prezentați alte forme lingvistice pentru desemnarea realității. Pentru a acumula informații, chestionați-vă rudele, consultați dicționarele*;

– reflecția „Pixuri în pahar” (o tehnică de discuție dirijată, care constă în utilizarea unui recipient, în care își pun pixurile/creioanele elevii care vor să participe): profesorul le propune să-și spună punctul de vedere cu privire la o problemă/o afirmație: *Comentați versurile*: „Limba noastră-i graiul pâinii/Când de vânt se mișcă vara;/În rostirea ei bătrânii/Cu sudori sfințit-au țara” de Alexe Mateevici sau „Mai mult noroc și-avere/Mai mare eu nu am/Decât în suflet graiul/Acestui pașnic neam” de Grigore Vieru. Elevii doritori de a participa la discuție trec și își depun pixurile, profesorul ia câte un pix și oferă cuvântul posesorului acestuia. Discuția, precum și explicațiile profesorului despre vorbirea dialectală vor contribui, eventual, la realizarea unui eseu nestructurat, în care să explice de ce este de acord sau de ce nu este de acord cu afirmația: „Graiul este izvor de neînțelegeri” (A. de S.-Exupéry);

– tehnica „Știu - Vreau să știu - Învăț” (o tehnică potrivită, mai ales, pentru subiecte deja familiare elevilor, începe cu evocarea și se soldează cu reflecția): profesorul atrage atenția elevilor asupra regionalismelor întâlnite în operă, de exemplu, în „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă, și le cere să-și aducă aminte alte regionalisme depistate în alte texte ale aceluiași autor și să le noteze în tabelul Ș-VȘ-Î etc.

În subsidiar, menționăm faptul că demersul didactic la limba și literatura română presupune, după cum am observat, nu numai dezvoltarea competenței „Organizarea /desfășurarea /utilizarea diverselor strategii de învățare autonomă a limbii, prin observare directă și exersare”, prin

subcompetența „Utilizarea dicționarului (explicativ școlar, de sinonime, de antonime, de neologisme, de expresii și locuțiuni, de paronime) în stabilirea sensurilor cuvintelor necunoscute și a nuanțelor de sens”, dar și competența „Valorificarea mijloacelor expresive ale limbii române literare, în diferite situații de comunicare orală și scrisă”, ceea ce motivează o dată în plus necesitatea studiului dialectologiei în formarea profesorului de limba și literatura română.

În acest sens, lingviștii atenționează că abordarea regionalismelor din textele literare:

- „presupune din partea profesorului o dublă perspectivă: *normativă și stilistică*, ambele aspecte fiind obligatorii” (Liliana Ionescu-Ruxăndoiu);
- impune o altă raportare „nu [...] de a le condamna drept greșeli, de a lupta pentru eliminarea lor totală din exprimarea elevilor, ci de deprinderea formelor și construcțiilor literare, paralel cu diferențierea comunicării în cele două coduri: al graiului și al limbii literare” (Mioara Avram)⁷.

Note

¹Mândăcanu, 2001, p. 56.

²Olga Cosovan, în suportul de curs „Formarea profesorilor pentru implementarea curriculumului modernizat de liceu”, menționa: „Concepția didactică a disciplinei *limba și literatura română* ajunge la o nouă fază de abordare, păstrând suflul celei anterioare și reliefând următoarele momente:

- formarea competențelor de comunicare/lingvistice, a competențelor de lectură și valorice, a competențelor de muncă intelectuală/a învăța, a ști să înveți;
- studiul integrat al limbii și literaturii, în baza textelor relevante din patrimoniul național, selectate de profesor, accesibile elevului;
- abordarea transdisciplinară a subiectelor de lingvistică, istorie și teorie literară, prin fructificarea unei relații cu istoria națională și universală, geografia, literatura universală, alte discipline din aria curriculară „Limbă și comunicare”;
- analiza textului literar din variate perspective și aspecte, lucrul pe text;
- construirea și realizarea unui demers interactiv, orientat spre dezvoltarea gândirii critice, promovarea cadrului Evocare – realizare a sensului – reflecție – extindere pentru modul și pentru fiecare activitate de învățare/lecție;
- realizarea atelierelor de lectură, scriere, discuție, adecvate la subiectele de conținut și orientate spre formarea competențelor” [Cosovan, 2010, p. 5].

³*Curriculum*, 2010a, p. 9.

⁴*ibidem*, p. 8.

⁵Cerghit, 2006, p. 86.

⁶Cf. Cartaleanu *et alii*, 2008; Peretti *et alii*, 2001.

⁷*apud* Stoichițoiu, 1985, p. 394.

Referințe bibliografice

CARTALEANU, Tatiana; COSOVAN, Olga; GORAȘ-POSTICĂ, Viorica (coord.), LÎSENCO, Sergiu; SCLIFOS, Lia. *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2008 [=Cartaleanu *et alii*, 2008].

CARTALEANU, Tatiana; CIOBANU, Mircea; COSOVAN, Olga. *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a VII-a. Chișinău: Editura Știința, 2002 [=Cartaleanu *et alii*, 2002].

CARTALEANU, Tatiana; CIOBANU, Mircea; COSOVAN, Olga. *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a VIII-a. Chișinău: Editura Știința, 2003 [=Cartaleanu *et alii*, 2003a].

CARTALEANU, Tatiana; CIOBANU, Mircea; COSOVAN, Olga. *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a IX-a. Chișinău: Editura Știința, 2003 [=Cartaleanu *et alii*, 2003b].

CARTALEANU, Tatiana; CIOBANU, Mircea; COSOVAN, Olga. *Limba română*. Manual pentru clasa a IV-a. Chișinău: Editura Știința, 2004 [=Cartaleanu *et alii*, 2004].

CRATELEANU, Tatiana; COSOVAN, Olga. *Limba română*. Manual pentru clasele X-XII. Chișinău: Editura Litera Educațional, 2003 [=Cartaleanu *et alii*, 2003c].

CERGHIT, Ioan. *Metode de învățământ*. Iași: Editura Polirom, 2006 [=Cerghit, 2006].

COSOVAN, Olga. *Formarea profesorilor pentru implementarea curriculumului modernizat de liceu. Limba și literatura română*. Suport de curs // http://prodidactica.md/files/1%20Limba%20si%20lit%20romana_Final.pdf [=Cosovan, 2010].

CRÎȘAN, Alexandru; DOBRA, Sofia; SÂMÎHĂIAN, Florentina; BOLOCAN, Viorica; GORAȘ-POSTICĂ, Viorica. *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a V-a. Chișinău: Editura Știința, București: Editura Humanitas Educațional, 2000 [=Crîșan *et alii*, 2000].

Curriculum școlar pentru disciplina „Limba și literatura română”. Clasele a V-a a IX-a // http://www.edu.md/files/unsorted/Limba%20si%20literatura%20romana_national_Curriculum.pdf [=Curriculum, 2010a].

GALBEN-PANCIUC, Zinainda; NECULCE, Tatiana; NEGURĂ, Margareta; NEGURĂ, Ion. *Limba română*. Manual pentru clasa a IV-a. Chișinău: Editura Prut Internațional, 1999 [=Galben-Panciuc *et alii*, 1999].

HADÂRCĂ, Maria; DABIJA, Nicolae; BOLDURATU, Sofia. *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a VI-a. Chișinău: Editura Litera Educațional, 2006 [=Hadârcă *et alii*, 2006].

Limba și literatura română. Curriculum pentru clasele a X-a - a XII-a // [http://www.edu.md/files/unsorted/Limba%20si%20literatura%20romana%20\(scoala%20nationala\).pdf](http://www.edu.md/files/unsorted/Limba%20si%20literatura%20romana%20(scoala%20nationala).pdf) [=Curriculum, 2010b].

NICOLAESCU-ONUFREI, Liliana; ONOFREI, Dorin; GHERMAN, Alexandru. *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a VIII-a a școlii alolingve. Chișinău: Editura Cartier, 2006 [=Nicolaescu-Onofrei *et alii*, 2006].

MÂNDÂCANU, Virgil. *Etica pedagogică*. Chișinău: Editura Lyceum, 2001 [=Mândăcanu, 2001].

PERETTI, André de; LEGRAND, Jean-André; BONIFACE, Jean. *Tehnici de comunicare*. Iași: Editura Polirom, 2001 [=Peretti, 2001].

STOICHIȚOIU, Adriana. *Observații asupra regionalismului // Limbă și literatură*. București, 1985. Vol. III. P. 389-399 [=Stoichițoiu, 1985].